

М. А. ПАУЛЕНКА

АДНАКАРЭННЫЯ ЖАНОЧЫЯ *NOMINA AGENTIS*
У СТАРАБЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Варыянтнасць¹ назоўнікаў, як і іншых лексіка-граматычных разрадаў слоў, была даволі пашыранай з'явай у старабеларускай мове². Гэтаму садзейнічалі многія фактары (адсутнасць строга вытрыманых фанетычных, граматычных і графіка-арфаграфічных норм³, наяўнасць разгалінаванай сістэмы словаўтварэння, пранікненне запазычанняў з іншых моў і іх складанае ўзаемадзеянне ў старабеларускай мове з мясцовай моўнай стыхіяй⁴). Між тым тэарэтычнае асэнсаванне данай з'явы ў беларускай, як і ў іншых усходнеславянскіх мовах, пачалося нядаўна⁵. Таму многія пытанні паводле вар'іравання слоў не маюць адназначнага тлумачэння, застаюцца нявырашанымі.

Тут узнікае нямала цяжкасцей, якія датычацца, напрыклад, размежавання варыянтаў рознага тыпу (фанетычных, арфаграфічных, графічных), выяўлення тоеснасці лексічных значэнняў так званых марфалагічных ці словаўтваральных варыянтаў і г. д.

У нашым артыкуле закранаюцца пытанні, звязаныя са словаўтваральным вар'іраваннем. У прыватнасці, разглядаецца словаўтваральная сіманімія аднакарэнных жаночых *Nomina agentis* у старабеларускай мове.

Пад аднакарэннымі жаночымі асабовымі назвамі мы разумеем семантычна тоесныя ці блізкія словы, утвораныя пры дапамозе пэўных фемінінних дэрыватэм ад асноў, якія маюць у сваім складзе агульны корань. Будучы шматлікімі ў старабеларускай мове, яны неаднародныя па сваёй словаўтваральнай структуры.

Адны з іх з'яўляюцца намінацыямі, утворанымі пры дапамозе розных афіксаў ад аднолькавых па структуры аднакарэнных асноў

¹ Пад варыянтнасцю звычайна разумеюць такія фанетычныя, арфаграфічныя і граматычныя (марфалагічныя) змены ў слове, якія не вядуць да семантычнай трансфармацыі гэтага слова.

² А. І. Жураўскі. Праблема варыянтаў у слоўніку старабеларускай мовы. Праблемы беларускай філалогіі. Тэзісы дакладаў рэспубліканскай канферэнцыі. Мінск, 1968; М. А. Паўленка. Варыянты-сінонімы ў беларускай мове XIV—XVII стст. «Веснік БДУ», серыя IV, 1972, № 2.

³ А. М. Булыка. Развіццё арфаграфічнай сістэмы старабеларускай мовы. Мінск, 1970, стар. 5.

⁴ А. І. Жураўскі. Праблема варыянтаў у слоўніку старабеларускай мовы, стар. 42.

⁵ М. А. Паўленка. Варыянты-сінонімы ў беларускай мове XIV—XVII стст.; яго ж: Словаўтваральнае вар'іраванне асабовых назоўнікаў у беларускай мове XIX ст. «Беларуская мова і мовазнаўства», вып. 3. Мінск, 1975.

(дѣвка — дѣвица, молодка — молодца, пасербица — пасербина, монаха — монашка) ⁶.

Другія ўтвараюцца ад розных у структурных адносінах аднакарэнных асноў пры дапамозе аднолькавых ці розных словаўтваральных марфем (ворожбитка — ворожка, опекунка — шпекальничка, чародейка — чародейница, рыковка — рыкунья).

Разгледзім кожную з названых разнавіднасцей паасобку.

1. Аднакарэнныя аднаасноўныя жаночыя *Nomina agentis*. Утвараючыся ад асноў, аднолькавых і па структуры і па семантыцы, даныя назвы адрозніваюцца паміж сабой у межах сінанімічнага раду: а) рознымі суфіксамі, б) адсутнасцю/наяўнасцю суфіксаў.

Аднаасноўныя асабовыя назвы, якія адрозніваюцца суфіксамі, прадстаўлены наступнымі паралелямі:

-к-а/-иц-а: *поломянѣка* (1582, АВК, ХХХVI) — *полоненица* (1584, АВК,

ХХХI), *порѣчнѣка* (Зб.259) — *порѣчница* (Зб.752);

-к-а/-иц-а: *скоморошка* — *скоморошница* (Бава), *пастушка* — *пастушница* (1586, АВК, ХХVI);

-к-а/-і-а: *игуменка* (1633, АЮЗР, II) — *игуменья* (1642, ИЮМ, ХХIII);

-к-а/-ин'-а: *боярка* (1543, КВЗС) — *бояриня* (1555, АВК, ХХI), *болгарка* (Стрыйк.) — *болгариня* (ЗРЛ);

-к-а/-ов-ая: *Ее милость пани Зофя...каштелянка Медзирѣцка* — *Ее милость пани Ганна...каштеляновая Холмская* (1583, Арх. зб., IV);

-к-а/-ин-ая: *...Ку суженью припала справа ей милости...казнодѣйки збору евангелицкога Любочанского* — *паней Кристины Домбровское Андреевое* — *казнодѣиной збору евангелицкога Любечанского* (1662, АВК, XII);

-анк-а (-янк-а)/-ин-ая: *подканцлеранка* (1666, АВК, XV) — *подканцлерина* (1669, АВК, XI), *хоружанка* (1580, АВК, II) — *хоружиня* (1594, АВК, VIII), *воеводянка* — *воеводина* (1587, АВК, VIII);

-иц-а/-иц-а: *В то врѣмѣ ѿмре Делѣвора корѣмилца Ревегина* (Скар. КБ) — *кормилница* (Бяр.);

-иц-а/-ин-а: *Максимиѣ... да ѿемѣ за ма ѿжо кѣ Дедодорѣ пасербицу свою* (Бельск.) — *с пасынками двема... и с пасербинами Милою а Занею Мартиновнами* (1586, АВК, ХХVI);

-иц-а/-ин-а: *пророчица* (Скар. КС) — *пророкинѣ* (Скар. КІ);

-иц-а/-ев-ая/-ев-а: *вѣскорѣ приѣха к нему и своєю королицею* (ЗРЛ) — *господариня королева еѣ милость* (1486, АЮЗР, I) — *отѣ Алены отѣ королевы правилъ поклонѣ же* (1501—1503, АЗР, I), *кролица* — *кролеваѣ* (Трыст.) — *кролева* (Скар. КЦ), *царица* (1494, АЮЗР, II) — *царевата* (Алекс.) — *царева*

и ѿ цесарѣ црѣтовати боудѣт (Сівіла);

⁶ Як вядома, няма адзінай думкі адносна таго, як кваліфікаваць такія ўтварэнні: як варыянты аднаго і таго ж слова ці лічыць іх рознымі словамі. Гл. М. А. Паўленка. Варыянты-сінонімы ў беларускай мове XIV—XVII стст., стар. 33—34. Прызнаючы такія словы самастойнымі, мы прапанавалі ўслед за П. П. Шубам называць іх варыянтамі-сінонімамі. Гл. Н. А. Паўленка. Проблема слоўаборазоватэльнага варыявання в восточнославянских языках. Тези доповідей та павідомлень міжвузівскай навуковай канферэнцыі з питань східнослов'янскаго іменнаго словотвору. Кіў, 1974, стар. 46—47. Паколькі ў даным артыкуле ўказаныя словы разглядаюцца разам з аднакарэннымі рознаасноўнымі намінацыямі, мы з мэтай уніфікацыі тэрмінаў будзем называць іх аднакарэннымі аднаасноўнымі *Nomina agentis*.

-*ин-а/-ин'-а*: *своячина* (1555—58, АВК, XXI) — *своякия* (1596, АВК, XXXII);

ын-а/-ын'-а: *грекына* — *грекыня* (ЗРЛ);

-*ев-ая/-их-а*: *куплено Отъ Мелешихи Дегтяревой яецъ тридцать шесть* — *куплено отъ мелешихи дегтярихи голубковъ пять* (1688, ИЮМ, V), *Демидовая Пушкариха* (1683, ИЮМ, II) — *Демидиха* (1679, ИЮМ, I);

-*ин-ая/-их-а*: *Пани Радыонова Цюрутиная удова* (1689, ИЮМ, VI) — *Отъ радчихи Цюрютихи отобрали за прилавок золотыхъ три* (1691, ИЮМ, VIII);

-*ын-ая/-ш-а*: *канцлерыная* (Еўл.) — *канцлерша* (1740, ИЮМ, XVIII);

-*к-а/-их-а*: *корчмарка* (1593, ИЮМ, XX) — *корчмиха* (1583, ИЮМ, VII);

-*ѳл'-а/-ениц-а*: *роженица* — *матиця*, *породѳля*, *пороженица* (ПБ);

-*ј-а/-иј-а*: *рыкунью нашу...звезавшы з собою взяли* (1582, АВК, XXXVI) — *тивунъ и рыкунья, которые тамъ у светлицы были* (1612, АВК, I);

-*щин-а/-щызн-а*: *женщина* (1608, АЗР, IV) — *же^нщызна* (Зб. 752).

Цікава, што некаторыя сінанімічныя паралелі ўтвораны ад адных і тых жа аднакарэнных асноў пры дапамозе варыянтных суфіксаў, якія ўзніклі ў выніку фанетыка-арфаграфічнага вар'іравання, абумоўленага як зрухамі ў фанетычным складзе асноў і вызванымі гэтымі гукава-літарнымі зменаў у складзе суфіксаў, так і па іншых прычынах. Напрыклад:

-*ев-ая/-ов-ая*: *канцлеревая* (1522, Арх. зб., I) — *канцлеровая* (1686, ИЮМ, IV);

-*чин-а/-чын-а*: *дѳвчина зъ Горки, подданая пани Офанасовичовое ... ей тое сказала* (1631, Арх. зб., III) — *девчины дочери летников чотыры мухаеровых* (1625, АВК, XXXIII);

-*щызн-а/-чизн-а*: *же^нщызна* (Зб. 752) — *женчизна* (Хр. 2405);

-*ин'-а/-ын'-а*⁷: *государыня* (Троя) — *государыня* (1501—1503, АЗР, I), *грекыня* (ЗРЛ) — *грекия* (Жыціе), *боярыня* — *боярыня* (1555, АВК, XXI), *господыня* (Бельск.) — *господыня* (Зб. 752).

Вышэй былі прыведзены сінанімічныя рады аднаасноўных жаночых *Nomina agentis*, утвораных пры данамозе розных суфіксаў. Але ў старабеларускай мове не менш цікавымі з пункту погляду іх утварэння і функцыяніравання з'яўляюцца аднаасноўныя сінанімічныя намінацыі, якія адрозніваюцца адсутнасцю/наяўнасцю суфіксаў. Яны прадстаўлены такімі схемамі проціпастаўленняў:

ѳ/-к-а: *жона* — *жонка*, *внука* — *внучка*, *тоця* — *тетка*, *баба* — *бабка*, *подданая* (1584, АВК, XXXI) — *подданка* (1582, АВК, XXXVI), *монаха* (Бяр.) — *монашка* (1607, АЗР, IV), *мужатая* (Скар. КБ) — *мужатка* (1588 ЛС), *сосѳда* (Хр. 2405) — *суседка* (1683, АВК, XXXI), *египт^нанина* (Пралог, I) — *египт^нка* (Бельск.);

ѳ/-ын'-а: *Сара...имела рабу египт^нчку* (Скар. КБ) — *Авраамъ два сына имелъ естѳ, единого ѳ рабыне а другого ѳ свобод^нныѳ* (Скар. ДЗ);

⁷ Вар'іраванне *-ин'-а/-ын'-а* можна, мабыць, успрымаць і як рэфлекс арфаграфічнага вар'іравання некалі існаваўшых *-ин'-и/-ын'-и* (*княгини—княгыни*), пад уплывам якіх узніклі ў старабеларускай мове *-ин'-а*, *-ын'-а*. Гл. Е. Ф. Карскій. Белорусы, вып. 2—3. М., 1956, стар. 28. Можна меркаваць, што ў радзе выпадкаў гэты рэфлекс падтрымліваўся тымі фанетыка-арфаграфічнымі з'явамі, якія адбываліся ў старабеларускай мове.

ѡ/-щн-а: а мати моя грешная жена на добрых людех белѣ белила, темъ ся и кормилася (Бава) — за ко^ждѣю головѣ маеть платити за му^ж-чизнѣ и за женѣщнѣ водле статѣста (1538, КВЗС);

ѡ/-в-а: жона еѣ была неплоды — ты родилсѣ ѡ неплодѣ и остаревшисѣ ѡузрослѣ в пѣстыни (Чэц.);

ѡ/-ин-ая: подскарбе¹ Березовецко¹ и сестре еѣ (1516, РИБ, XX) — пани Богушова подскарѣбина земѣская (1538, РИБ, XXX);

ѡ/-ов-ая: войская—войсковая (1631, Арх. зб, III);

ѡ/-иц-а/-к-а: а на татарѣе удове ... видел есьми рану пробитую коломѣ (1594, АВК, XXXI) — Матейчое вдовицы сынѣ (1582, АВК, XVIII) — ѡ^ддала ... две ризы свое двема вдовокам ѣбогимѣ (Зб. 255);

ѡ/-ѣц-а/-к-а: ѣтровѣ—ѣтровѣца (Скар. КР) — ѣтровка (Бяр.);

ѡ/-ин-ая/-ов-ая: городничая (1532, БА, II) — городничина (1673, АВК, XV) — городничовая (1682, ИЮМ, I);

ѡ/-к-а/-ерь: дочь — дочка — дочерѣ;

ѡ /-к-а/-ерь/-ухн-а/-ушк-а: коли мать умреть, тогда дѣти беруѣ половину отѣ усего имѣнѣя — тогда отецъ и matka не повинны за него платити тыхъ пѣнезей — у томѣ квалтѣ ранилѣ его матерѣ (1347, АЗР, I) — паномѣ отцомѣ моимѣ Василемѣ Садовскимѣ и матухною ... панею Томилою (1593, АВК, XXXIII) — матушка наша стоит на луках морских (Бава).

Аднаасноўныя сінанімічныя фемінінатывы прадстаўлены ў старабеларускай мове больш як 40 сінанімічнымі радамі (тут прыведзены найбольш тыповыя), якія звычайна складаюцца з двух кампанентаў (законница—законница, болгарка—болгариня, пророчица—пророкиня, сосѣда—соседка і г. д.). Але сінанімічны рад мог налічваць і больш кампанентных адзінак. Гэта ў першую чаргу характэрна для паралелей, кампаненты якіх адрозніваюцца адсутнасцю/наяўнасцю суфіксаў (вдова — вдовица—вдовка, ѣтровѣ — ѣтровѣца — ѣтровка, мать — matka — матерѣ — матухна — матушка і інш.).

Жаночыя асабовыя намінацыі, якія ўваходзяць у той ці іншы сінанімічны рад, звычайна выступаюць у адносінах адна да другой як словаўтваральныя дублеты, г. зн. як семантычна тоесныя ўтварэнні (мужатая — мужатка, раба — рабыня, кормилица — кормилница, казнодѣйка — казнодѣбина і інш.). Выключэнне складаюць, па-першае, асобныя выпадкі, калі, напрыклад, адзін з кампанентаў сінанімічнага раду выяўляе больш шырокі аб'ём лексічных значэнняў, чым другі (жена '1. Жонка, 2. Жанчына' — женѣщина 'жанчына'), а па-другое, паралелі, членам якіх уласцівы стылістычныя адрозненні, абумоўленыя жанравымі асаблівасцямі пісьмовых помнікаў ці афіцыйнай і бытавой сферай ужывання намінацый (мать — matka — матерѣ — матухна — матушка, корчмарка — корчмиха, Цюрютина — Цюрютиха і інш.).

Амаль усе аналізаваныя назвы ўтвараліся ад асноў адпаведных мужчынскіх асабовых назоўнікаў. Гэтыя асновы неаднолькавыя па сваёй структуры, словаўтваральных магчымасцях. Напрыклад, сінанімічныя намінацыі, якія адрозніваюцца паміж сабой суфіксамі, утвараліся як ад асноў невытворных (игуменка — игуменья, скоморошка — скоморошница, королица — королева, грекына — грекыня), так і ад асноў вытворных (своячина — своякиня, пастушка — пастушница, дворничка — дворница), пры гэтым часта з усячэннем фіналіі ўтвараючай асновы

(*баярка* — *баярыня*, *кормилица* — *кормилница*, *болгарка* — *болгарыня* і інш.).

Аднаасноўныя сінанімічныя фемінінатывы, якія адрозніваюцца паміж сабой адсутнасцю/наяўнасцю суфіксаў, таксама маюць свае асабліваасці. Напрыклад, тут ёсць сінанімічныя рады, у межах якіх: а) першы член з'яўляецца словам з невытворнай асновай, а другі (ці другія) карэлятам да гэтага слова, утвораным пры дапамозе суфікса (*дочь* — *дочка* — *дочерьь*, *вдова* — *вдовица* — *вдовка* і інш.); б) усе члены сінанімічнага раду ўтвараюцца ад адной і той жа асновы мужчынскага *Nomina agentis*, але першы бясуфіксным спосабам, а другі (ці другія) у выніку далучэння суфікса (*войская* — *войсковая* ад *войский*, *городничая* — *городничовая* — *городничиня* ад *городничий*, *египтянина* — *египтянка* ад *египтянинъ* і інш.); в) першы кампанент варыятыўна-сінанімічнага раду з'яўляецца бясуфіксным утварэннем ад асновы адпаведнага мужчынскага асабовага назоўніка, тады як другі мае дзвіную суадноснасць з утвараючымі асновамі: ён успрымаецца як карэлятыўнае суфіксальнае ўтварэнне ад асновы першага і як вытворная намінацыя ад асновы адпаведнай мужчынскай асабовай назвы. У сувязі з гэтым устанаўліваюцца наступныя рэгулярныя адносіны паміж мужчынскімі асабовымі намінацыямі і жаночымі *Nomina agentis*:

рабъ → *раба* / *рабыня*, *сосѣдъ* → *сосѣда* / *соседка*, *монахъ* → *монаха* / *монашка* і інш.

Пераважная большасць сінанімічных фемінінатываў з'яўляецца словамі, утворанымі пры дапамозе беларускіх словаўтваральных сродкаў (*пасербца* — *пасербца*, *своичина* — *своичыня*, *вдова* — *вдовица* — *вдовка*, *пастушка* — *пастушница* і інш.). Але тут сустракаюцца выпадкі, калі сінанімічны рад, відаць, цалкам запазычан з польскай мовы (*злотарка* — *злотарова*, *панена* — *паненка*, *пани* — *панья* — *паниа* — *паня*) ці з'яўляецца «агульным» для беларускай і польскай моў (*падканцлеранка* — *падканцлерыня*, *каштелянка* — *каштеляновая*, *охмистрына* — *охмистровая* і інш.).

Прадстаўлены ў старабеларускай мове і сінанімічныя рады, у якіх: а) першы член адносіцца да ўласна беларускіх слоў, а другі ўтвараецца ад той жа беларускай асновы, але пры дапамозе дэрыватэмы, больш уласцівай польскай мове (*женица* — *женичызна*); б) адзін з кампанентаў раду (першы) з'яўляецца ўласна беларускім, а другі ўтвараецца пры дапамозе ўласна беларускіх словаўтваральных сродкаў, але па мадэлі, мабыць, больш уласцівай польскай мове (*королица* — *королева*, *царица* — *царевая*, *казнодѣйка* — *казнодѣиная*, *городничая* — *городничина* — *городничовая* і інш.).

2. Аднакарэнныя рознаасноўныя жаночыя *Nomina agentis*. Рознаасноўныя сінанімічныя фемінінатывы ўтвараліся пры дапамозе як адных і тых жа дэрыватэм, так і дзякуючы далучэнню розных афіксаў.

Аднакарэнныя рознаасноўныя сінонімы, якія адрозніваюцца паміж сабой толькі структурай асноў, аб'ядноўваюцца ў сінанімічныя рады, у межах якіх:

1) усе члены з'яўляюцца ўтварэннямі ад розных па сваёй структуры асноў мужчынскіх асабовых назоўнікаў: *наймитка* (1555—1565, АВК, XXII) — *наймичка* (1555, АВК, XXI), *моавитанка* (Бібл.) —

моавитка (Хр. 2405) — моавка (Бельск.), опекунка (1602, АВК, ХХ) — шпекалничка (Зб. 259), наследница (Зб. 752) — наслѣдовница (1616, Каліст, ІІ) і інш. Сінанімічныя рады гэтага тыпу, па сутнасці, з'яўляюцца адлюстраваннем сінаніміі адпаведных мужчынскіх дублетных утварэнняў (наймитъ—наймичъ, моавитанинъ—моавитъ—моавъ, опекунъ — шпекалникъ, наследникъ — наслѣдовца);

2) усе члены сінанімічнага раду ўтвораны ад адной і той жа, мабыць, дзеяслоўнай асновы з рознымі прэфіксамі ў сваім складзе, якія знешне адрозніваюць сінонімы: заложница (Бяр.) — наложница (1588, РИБ, VII) — по^дложница (1566 ЛС) — в^лложница (Мак.);

3) адзін член з'яўляецца вытворным ад асновы мужчынскага асабовага назоўніка, тады як другі ўтворан ад дзеяслоўнай асновы: ворожбитка (Троя) — ворожка (1621, РИБ, ІV).

Што датычыцца аднакарэнных рознаасноўных жаночых намінацый, якія адрозніваюцца яшчэ і суфіксамі, то яны аб'ядноўваюцца ў наступныя сінанімічныя рады:

-к-а/-иц-а: любодѣйка (Скар. КЦ, І) — любодѣиница (Чэц.), чародейка (Скар. КІ — чародейница (Будны), родичка (1663, АВК, XXXIV) — родственница (1670, ИЮМ, ІІ);

-к-а/-их-а: корчмитка (1563, АВК, ХХІХ) — корчмиха (1583, ИЮМ, VII), папезничка (1621, РИБ, ІV) — папезиха (1582, РИБ, ХІХ);

ѵ/-ин-ая: канцлерова (1595, АВК, ХХ) ад канцлеровый — канцлериная (Еўл.) ад канцлеръ;

ѵ/-янк-а: скарбная (1605, АВК, ХХ) ад скарбный — скарбянка (1608, АВК, VIII) ад скарбий;

ѵ/-к-а: служебная (1645, АЗР, V) — служебка (Хр. 2405);

ѵ/-иц-а: служебная (1645, АЗР, V) — служебница (Хр. 2405).

Асобныя сінанімічныя рады складаюцца з кампанентаў, адзін з якіх утвараецца ад асновы мужчынскай асабовай назвы, а другі — ад дзеяслоўнай асновы: -к-а/-еј-а: ворожбитка (Троя) — ворожея (ПБ).

Як паказвае аналізаваны матэрыял, амаль усе сінанімічныя жаночыя *Notina agentis*, утвораныя ад розных аднакарэнных асноў, з'яўляюцца дублетами (наймитка — наймичка, ворожбитка — ворожка, муражинька — муринька, опекунка — шпекалничка, служебная — служебка, корчмитка — корчмарка і г. д).

Калі ўлічваць семантычную тоеснасць аднакарэнных рознаасноўных назваў са значэннем асобы жаночага полу, якія ўваходзяць у розныя сінанімічныя рады, асобныя сінанімічныя рады можна аб'яднаць у так званыя *структурна змешаныя рады* аднакарэнных рознаасноўных утварэнняў (корчмитка — корчмиха — корчмарка, служебная — служебка — служебница, ворожбитка — ворожка — ворожея, канцлерова — канцлерова — канцлериная — канцлериша). Паколькі такія рады часта аб'ядноўваюць кампаненты, якія з'яўляюцца адначасова і аднакарэннымі аднаасноўнымі ўтварэннямі (канцлерова — канцлерова, канцлериная — канцлериша, корчмарка — корчмиха, служебка — служебница) і аднакарэннымі рознаасноўнымі назвамі (корчмитка — корчмиха, ворожбитка — ворожка, ворожбитка — ворожея, канцлерова — канцлериная і інш.), іх можна было б назваць наводле гэтага таксама *камбінаванымі сінанімічнымі радамі*.

Прынятыя скарачэнні

АВК — Акты, выдаваемыя Віленскаю археографічнаю камісіяю, тт. I—XXXIX. Вільня, 1865—1915; АЗР — Акты, адносячыся к гісторыі Западнай Расіі, тт. I—V. СПб, 1846—1853; Алекс. — Александрыя канца XV ст. Рукапіс бібліятэкі імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына. Q. XVII. 257, лл. 1—26⁸; Арх. зб. — Археаграфічны зборнік дакументаў, адносячыхся к гісторыі Северо-Западнай Русі, тт. I—XI. Вільня, 1867—1890; АЮЗР — Акты, адносячыся к гісторыі Южнай і Западнай Расіі, т. I. СПб, 1863, т. II. СПб, 1865; Бава — Аповесць аб Баве каля 1580 г. Зборнік ОРЯС, т. 44, № 3. СПб, 1888; БА — Беларускі архіў, т. II. Мінск, 1928; Бельск. — «Хроніка ўсяго свету» М. Бельскага XVII ст. Рукапіс бібліятэкі імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына, F. IV. 688, лл. 1—412; Бібл. — Біблейскія кнігі пачатку XVII ст. Рукапіс бібліятэкі імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына, F. 1. 2; Будны — Катыхізіс для дэтоў хрысціянскіх языка рускаго коротко выложена (Клецк, 1562); Бяр. — Лексіконъ славенороскій именъ толькованіе, Всечестным отцемъ Кір Памвою Берындюю... згромаженный (Куцеін, 1653); Еўл. — «Дзённік» Ф. Еўлашэўскага канца XVI—пачатку XVII ст. «Киевская старина», 1886, январь—март; Жыцце — Житие св. Бориса и Глеба по тексту М. Карпинского РФВ, т. XXI. Варшава, 1889; Зб. 255 — Зборнік павучэнняў сярэдзіны XVII ст. Рукапіс Цэнтральнай бібліятэкі АН Літоўскай ССР, РКФ — 255; Зб. 259 — Зборнік павучэнняў сярэдзіны XVII ст. Рукапіс Цэнтральнай бібліятэкі АН Літоўскай ССР, РКФ — 259; Зб. 752 — Зборнік жыццй святых другой палавіны XVII ст. Рукапіс Дзяржаўнага гістарычнага музея. Зб. Сінад. 752; ЗРЛ — Заходнерускія летапісы. Супрасльскі спіс, 1518 г. Полное собрание русских летописей, т. 17. СПб, 1907; ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из архивных книг губерний Витебской и Могилевской, вып. I—XXXII. Витебск, 1871—1906; КВЗС — Кніга Віцебскага земскага суда 1533—1540 гг. Рукапіс Цэнтральнага дзяржаўнага архіва старажытных актаў, ф. 389, кн. 228; Каліст. — Евангеліе учителя албо казана на каждую неделю и свята урочистыя презъ святого отца нашего Калиста (Еуе, 1616); 1566 ЛС — Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 г. Рукапіс бібліятэкі імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына, F. II. 34; 1588 ЛС — Статут Великого княства Литовского. Вильня, 1588; Мак. — Духовныи беседы отца нашего Макария пустелника египетского... Вильня, 1627; ПБ — Лексикон славеноросский, составленный... Кир Памвою Берындюю. Сказания русского народа, т. II, кн. 5—8. СПб, 1848; Пралог — Пралог XVII ст. Рукапіс Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна, ф. 256, № 325; РИБ — Русская историческая библиотека, т. IV. СПб, 1878, т. VII. СПб, 1882, т. XIX, XX. СПб, 1903, т. XXX. Юрьев, 1914; Сівіла — Западно-русское сказание о Сивилле пророчице по рукописи XVI века. «Варшавские университетские известия», 1898, № 2; Скар. — Библия рускаго выдання Ф. Скарыны 1517—1519 гг.; ДЗ — Другазакоње; КБ — Кніга Быцця; КІ — Кніга Іёва; КР — Кніга Руф; КС — Кніга суддзяў; КЦ — Кніга царстваў; КЛ — Кніга лічаў; Стрыйк. — «Хроніка славян» М. Стрыйкоўскага пачатку XVII ст. Рукапіс бібліятэкі імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына, F. IV. 688; Трыст. — Аповесць аб Трыстане каля 1580 г. Зборнік ОРЯС, т. 44, № 3. СПб, 1888; Троя — Троянская гісторыя першай палавіны XVI ст. Рукапіс бібліятэкі АН УССР, ДА/п. 157; Хр. 2405 — «Хранограф» XVII ст. Рукапіс Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна № 2405; Чэц. — Чэцыя 1489 г. Рукапіс бібліятэкі АН УССР, ДА 415 л.

ОДНОКОРЕННЫЕ ЖЕНСКИЕ NOMINA AGENTIS В СТАРОБЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

Рэзюме

В статье анализируется словообразовательная синонимика женских *Nomina agentis* старобелорусского языка и устанавливается ее специфика.

EINSTAMMIGE FEMININE NOMINA AGENTIS IN DER ALTBELORUSSISCHEN SPRACHE

Zusammenfassung

Im Beitrag wird die wortbildende Synonymik der femininen *Nomina agentis* in der altbelorussischen Sprache analysiert und ihre charakteristischen Merkmale festgestellt.

Мінск

⁸ Спасылка на рукапісныя матэрыялы паводле картатэкі гістарычнага слоўніка беларускай мовы, якая захоўваецца ў сектары гісторыі беларускай мовы Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР.